

1. Inte bara filosofien, också filosofihistorien har sin historia. Filosofens attityder till sina föregångare och till värdet av att studera deras skrifter har växlat, allt efter personer och tider, likaväl som historikernas intresse för den med honom själv samtida filosofiska forskningen har varit av skiftande intensitet. Allt detta har medfört olika målsättningar och olika metoder vid bedrivandet av filosofihistoria. Vi finna alltså alls ingen helt kontinuerlig tradition.

Aristoteles, "filosofihistoriens fader", såg på sina företrädare inte endast som föregångare i tiden utan även som banbrytare, förberedare av hans eget system, som så skulle vidareutveckla och fullända det som tidigare sagts. Studiet av deras skrifter blev värdefullt, därför att – och just i den mån som – de kunde passas in i utvecklingen fram mot peripatos. Också hos de stora filosofihistoriska systematikerna under 1800-talets första del finna vi, mutatis mutandis, en liknande attityd.

Men stundom blev uppskattningen av en enda eller av ett fåtal tidigare tänkare så intensivt positiv att själva sammanhanget i filosofiens historia i stort gick förlorat. Det är "kommentatorernas" tid. Man sätter värde i att tänka i en "tradition". Inte så att den historiska aspekten på de tidigare filosofernas verk försvinner, men det viktigaste blir dock den kommenterade textens aktualitet, dess förmåga att berika också den sentida diskussionen. Det är det intima sambandets tid mellan filosofien och dess historia – åtminstone en del av den.

Men så småningom bröts ju detta samband: en humanist som Erasmus är fylld av vördnad för de gamla tänkarna och ivrig att finna ut den riktiga meningen i deras uttalanden, men han är, tycks det, föga intresserad av att berika sin samtida filosofiska diskussion genom sina upptäckter. Det blir historien som betonas i filosofiens historia.

2. Vilket är nu det lämpligaste sättet för oss att bedriva filosofihistoriska forskningar? Säkert är det föga fruktbart att genomgående försöka liksätta forskningen och att vilja diskvalificera avvikande inriktningar.

Variierande målsättningar, beroende på olika personlig läggning och olika intressen, äro önskvärda.

Men en viktig uppgift vore kanske att försöka göra sådana målsättningar mer precisa och mer explicita än de ofta äro, och att så med detta som utgångspunkt diskutera och eventuellt förbättra de metoder som kommit till användning.

Därjämte måste, tycks det, vissa helt allmänna utgångspunkter vara för alla gemensamma, hur man än sedan arbetar vidare, och detta just därför att det är fråga om *historia* och om *filosofiens* historia. Två problem som i detta sammanhang bli relevanta, äro därför för det första: vilken möjlighet vi ha att nu komma till klarhet om vad en tidigare filosof verkligen menat med det han skrivit, och för det andra: vilket sambandet är – eller kan vara – mellan filosofiens historia och den moderna filosofien.

3. Vilken möjlighet ha vi att nu komma till klarhet om vad en tidigare filosof verkligen tänkt?

Platon som väl mer än någon annan varit föremål för filosofihistoriska studier, är som bekant rätt pessimistisk: "Intet verk, varken på vers eller på prosa, är värt att tas på så stort allvar". Allvarliga eller ej, skrivna verk äro dock vår huvudsakliga källa, och vårt problem är, hur nära vi kunna komma, med dem som utgångspunkt, filosofens egentliga tankar.

Filologiskt dominerade forskningar, hur långt kunna vi komma med hjälp av dem? Särskilt allvarligt blir ju problemet, då vårt källmaterial är ytterst fragmentariskt, vilket ju tyvärr ofta är fallet i fråga om äldre filosofer. Kunna vi då försöka gå vidare med hjälp av någon slags "inre förståelse" av tänkarens system? Men vad kan en sådan "förståelse" exakt innebära?

Kunna vi kanske gå ännu längre och uttala oss om vad en filosof – rimligtvis – skulle ha sagt om ett problem som är aktuellt för oss men ej för honom? Eller vad han skulle ha sagt, om han varit i besittning av vissa faktiska kunskaper som vi nu förvärvat eller av vissa fruktbara distinktioner som vi nu infört?

Frågan om vi äro "berättigade" att göra allt detta – och ändå bedriva *filosofihistoria* – är intressant. Men än viktigare är kanske att diskutera *vad slags argument* som bli relevanta, allt efter de olika plan jag rör mig på i min undersökning. Det skulle kanske kunna arbetas ut mer precisa kriterier och metoder som är användbara just vid en diskussion av resultat som nåtts genom "inre förståelse" eller genom någon slags explikation.

4. Vilket är sambandet mellan filosofihistoria och filosofi?

Då Aristoteles gjorde ett urval av tidigare tänkare och författare för att

ta dem upp i sina undersökningar, skedde detta i relation till hans egen syn på vad filosofi egentligen var eller borde vara. När det gäller för-sokratikerna äro vi nu själva, med eller mot vår vilja, beroende av detta hans urval. Men när det gäller andra perioder, där vårt material är mer omfattande, ställas vi själva i hans situation: vilka skola vi, bland alla tänkare av skiftande art, räkna som filosofer och ta med i en filosofihistoria? Äro vi berättigade att göra urvalet, så som Aristoteles gjorde det, med utgångspunkt från vad vi själva *nu* mena med filosofi? I så fall kunna uppenbarligen studier i modern filosofi vara berikande för filosofihistoriska undersökningar.

Men gäller också det motsatta? Att kunskaper i filosofiens historia ge oss lärdom är klart, men kunna de också befrukta vårt eget filosofiska tänkande? Aristoteles, skolastikerna och många andra ha svarat ja. Men ju alls inte alla övriga. "Nihil tam absurde dici potest quod non dicatur ab aliquo philosophorum" citerar med gillande Montaigne, och Descartes drar slutsatsen: "je me trouvais comme contraint d'entreprendre moi-même de me conduire". Säkerligen är varje reservationslöst domslut felaktigt, men hur bör det lämpligen nyanseras för att bli riktigt?

Eller – ett något annorlunda och kanske fruktbarare och mer intressant problem – hur bör filosofihistoriska studier bedrivas för att ha betydelse för modern filosofisk debatt?

Det kanske kan tänkas att de få mer betydelse just ju mer "avancerade" de interpretationer äro som ges av texterna i fråga. I så fall skulle de bägge problem som nu antytts, visa sig ha en intressant anknytning till varandra.